

Bajkal

Snímky: Lumír Pecold

Vdobách, kdy se po Zemi proháněli dinosauři, tedy asi před 80 milióny let, se začala v místech dnešní východní Sibíře tvořit dlouhá příkopová propadlina. Zhruba před 25 milióny let se tato hluboká brázda zaplnila vodou a vzniklo nejstarší jezero na Zemi. Většina ostatních jezer je z hlediska geologického počítání času jen krátkověkým výtvozem, ale Bajkal si primátů drží víc. Rozměry i přírodní poměry této vodou zatopené kotliny jsou ohromující. Na souši celé naší planety nenajdete její obdobu.

Jezero větší než Belgie

Rozloha jezera je jen o trochu větší než Belgie a ve světovém žebříčku ho řadí až na osmé místo, ale svou hloubkou 1637 metrů je bezkonkurenčně nehlubším jezerem na zeměkouli. V jazycích sibiřských národů znamená prý „baj“ mnoho a „gal“ vodu. Té vody je v Bajkalu opravdu mnoho, jezero zadržuje mezi svými břehy téměř 20 procent celosvětových zásob sladké vody – celých třídvaacet tisíc kubických kilometrů. Jeho nádrž by snadno pojmulu vodu celého Baltského moře a vody je v něm přibližně tolik jako ve všech pěti velkých kanadských jezerech dohromady – Hořejším, Michiganském, Huronském, Ontarijském a Erijském. Navíc voda v této obří kamenné číši je znamenitá. Je v ní obsažena pouhá desetina solí, které obsahuje i ta nejčistší pramenitá voda.

Z jezera odtéká jediná řeka – Angara. Už v prvních okamžicích svého života má sedmkrát větší průtok než Labe v ústí do moře. Množství vody v jezeře je ale tak ohromné, že i kdyby se na jednu zastavily všechny z jeho 544 přítoků, Angara by z něho vytékala neztenčeným tokem ještě čtyři století.

Hladina se při plavbě třpytí ve světle úplňku a to jsou chvíle, kdy se chce věřit legendě vyprávějící o tom, jak kdysi v jednom časném zim-

ním ránu si lehký větrík pohrával s korunami ojíněných stromů. Třpytily se prý v paprscích zapadajícího měsíce tak, jako by byly z ryzího stříbra. Ta podívaná zaskočila a udivila i samotný měsíc. Vyklonil se, aby všechno lépe viděl, ale byl neopatrný a z nebeské klenby vypadl. Od těch dob až dodnes jeho stříbrně modrý srpek zdobí burjatskou zemi.

Bajkal je skutečný poklad. Jezero obývají na dva tisíce druhů živočichů a rostlin, z nichž dvě třetiny se nevyskytují nikde jinde.

Patří k nim například golomjanka. Patnáct až osmnáct centimetrů dlouhá ostnoploutvá ryba s průzračným bleděružovým tělíčkem, které působí dojem, že svítí. Je složeno především z tuků, který je podle starých pověstí léčivý. Mezi prsty ji lze snadno rozmáčkout, ale žije přitom hluboko pod hladinou jezera. Dvakrát denně prý podniká vertikální tahy a spouští se až do hloubky patnácti set metrů, kde je už tlak tak obrovský, že by tam ani dělo nevystřelilo. Opti-

mální teplota vody je pro ni pět až sedm stupňů Celsia. Při deseti usne a na slunci se rozteče. Rodí živá mláďata a pak umírá.

Zásahy člověka

Golomjanka slouží jako hlavní potrava bajkalským tuleňům nerpám. Je to jediný druh tuleň, který žije ve sladkovodním jezeře. Před pouhými dvaceti lety byly početní stavy tohoto tuleňe odhadovány na 60 až 80 tisíc kusů. Dnes zbylo pouhé torzo. Je to především důsledek pytláctví a nekontrolovaného vandalství. Nechybělo mnoho a byl by vyhuben i další bajkalský endemit omul. Tato velice chutná ryba byla lovena s takovou vehemencí, že téměř vymizela. Stejně dopadl i bajkalský jeseter. Lov byl naštěstí zastaven. Dlouhých sedm let nesměly rybářské kutry vyplout na hladinu Bajkalu, až v posledních letech zase tu a tam vyplouvají rybáři, aby dodali tuto delikatesu do hotelových kuchyní především pro zahraniční hosty.

Nejvíce ale daly Bajkalu zabrat papírny. Propočty ukazují, že obměna vody v jezeře je nepatrná. Zatímco u většiny velkých světových jezer se voda vymění za několik let, u Bajkalu to trvá staletí. Výzkumy prokázaly, že se ještě ke všemu voda v jednotlivých částech jezera vyměňuje odlišně. Zatímco v jižní kotlině trvá výměna celé vodní masy 100 let, ve střední kotlině je to již průměrně 250 let a v severní dokonce 500 let. Množství vody v jezeře je tak velké, že by ho všech 544 malých i velkých přítoků naplněvalo 368 let, 10 měsíců a 6 dnů, a to při současných velikostech průtoků řek. U takto evidentně snadno zranitelného přírodního fenoménu, v rozporu s mezinárodními normami i zdravým rozumem, vypouštěly místní celulóžky po řadu let splašky z výroby přímo do jezera.

Prý už tomu tak není, a tak nezbyvá než doufat, že tu stejně krásný Bajkal bude i za další stovky nebo tisíce let. ●

Lumír Pecold

Základní informace

Jako nejčastěji využívaný přístupový bod k návštěvě Bajkalu slouží jednoznačně Irkutsk. Leží na Transsibiřské magistrále a je tedy dobře přístupný vlakem. Má také časté spojení letadlem s ostatními městy Ruska a přistává tu i několik mezinárodních letů. Je dosažitelný i po silnici, která z velké části kopíruje trasu Transsibiřské magistrály, ale na

takovou cestu je potřeba hodně času a nejlépe také terénní vůz. Irkutsk neleží přímo na břehu Bajkalského jezera, ale u přehrady na řece Angara. K Bajkalu se odsud dá dostat buď lodí po přehradním jezeře, nebo po silnici do osady Listvjanka (65 km). Další možností je cestovat zhruba 100 km vlakem do stanice Sljudjanka, která leží na jižním břehu Bajkalu.